

แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ ของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

THE KNOWLEDGE OF LOCAL COMMUNITIES TO PROMOTE THEIR CAREERS IN CHAIYAPHUM.

ปนัดดา สัพโส¹

ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล²

สาริพันธ์ ศุภวรรณ³

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจสภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ 3) เพื่อประเมินแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น 12 คน 2) ประชาชน 361 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและวิเคราะห์เนื้อหาจากการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนมากประกอบอาชีพหลักคือ ทำนา ทำสวน ทำไร่และมีเวลาว่างน้อย ขาดความร่วมมือในชุมชน ขาดงบประมาณ สถานที่ถ่ายทอดความรู้ไม่เหมาะสม ขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่มีเวทีแสดงความสามารถ ขาดการสนับสนุนการตลาด ด้านความต้องการถ่ายทอดความรู้ได้แก่ เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชน บรรลุความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา และปฏิบัติจริง ให้รัฐและเอกชนสนับสนุนการตลาด 2) สร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 6 แนวทางได้แก่ ด้านบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ ด้านสถานที่และด้านการบริหารจัดการความรู้ 3) การประเมินแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ สร้างขวัญกำลังใจให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น รัฐควรสนับสนุนงบประมาณ วิธีการถ่ายทอดความรู้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม สื่อและประชาสัมพันธ์ ต้องต่อเนื่อง ควรใช้พื้นที่สาธารณะถ่ายทอดความรู้ รัฐและประชาชนร่วมกันบริหารจัดการความรู้

คำสำคัญ : การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

¹ นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Abstract

This qualitative and quantitative study aimed: 1) to investigate problems and needs of folk wisdom transference in order to promote occupations to the people in Chaiyaphum Community. 2) to set up guidelines of the folk wisdom transference in Chaiyaphum Community. 3) to assess the guidelines of the folk wisdom transference for occupational promotion in Chaiyaphum Community. The samples of this study were 1) 12 folk wisdom people 2) 361 local villagers. The study instruments were interview and survey forms. The collected data were statistical analyzed in frequency, percentage, and average. The content of group discussion was also analyzed. The research found that : 1) for local knowledge, the main occupations of the people were farming, gardening. They do not have much free time. They lack cooperation and budget. The place for transference of knowledge is not appropriate. There has been no place for public opinion demonstration. There has been no support on marketing. The requirements of knowledge transference included adding folk wisdom knowledge in the educational curriculum and get a real practice. 2) There has been 6 aspects in transference of the folk wisdom knowledge, personnel, budget, transfer method, media and public relations, locations and management of such knowledge. 3) The assessment for local knowledge transference and building up the public morale were financing support by the Government. Media and public relations must be done continually. The public space should be used to convey knowledge. The state and people should be collaboration management of the know ledges.

Keyword : Knowledge Transference, Folk Wisdom knowledge

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง การปกครอง ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อวิถีชีวิตของประชาชนอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่น ด้านการบริหารราชการของแผ่นดินต้องมีการกระจายอำนาจการบริหารงาน และการจัดการบริการสาธารณะสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นไปด้วยความคล่องตัวมีประสิทธิภาพ และสามารถสนองตอบปัญหาของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคี การพัฒนาทุกภาคส่วน ระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศ เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางในการพัฒนาโดยมีหลักการสำคัญคือ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ด้านการปกครองประเทศไทยได้แบ่งออกเป็น 77 จังหวัด ประกอบด้วย 5 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดชัยภูมิตั้งอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเขตการปกครองทั้งหมด 16 อำเภอ

ประกอบด้วยเมืองชัยภูมิคอนสวรรค์ แก้งคร้อ บ้านแท่น ภูเขียว เกษตรสมบูรณ์ คอนสาร หนองบัวแดง บ้านเขว้า จัตุรัส บำเหน็จณรงค์ เทพสถิต หนองบัวระเหว กดีชุมพล เนินสง่าและชัยใหญ่ มีพื้นที่ทั้งหมดโดยประมาณ 12,778.287 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งหมดจำนวน 1,138,252 คน การประกอบอาชีพเกษตรกรรมถือเป็นอาชีพหลักของชาวชัยภูมิประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ ได้แก่ การเพาะปลูก ทำนา ทำไร่ และทำสวนไม้ผลไม้ยืนต้น และประชาชนประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป ประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมคือ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็นการเพาะปลูกพืชตามฤดูกาลเท่านั้น จึงพบกับปัญหาคุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้นมากมาย สามารถสรุปปัญหาและความต้องการที่สำคัญของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ 1) ปัญหาและความต้องการด้านแหล่งน้ำ 2) ปัญหาและความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐาน 3) ปัญหาและความต้องการด้านสังคม 4) ปัญหาและความต้องการด้านเศรษฐกิจ 5) ปัญหาและความต้องการด้านเกษตรกรรม 6) ปัญหาและความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม 7) ปัญหาและความต้องการด้านที่ดินและการถือครองที่ดิน 8) ปัญหาและความต้องการด้านการท่องเที่ยว ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคน ในชุมชน เช่น ความยากจน ว่างาน เด็กเยาวชนติดยาเสพติด ในแต่ละชุมชนนั้นมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน ได้สืบทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษ เช่น บิดา มารดา ญาติสนิท การศึกษาเรียนรู้จากตำรา เอกสาร และการศึกษาดูงานในสถานที่จริง เช่น การทอผ้าไหม การจักสานเครื่องใช้ในครัวเรือน การทอเสื่อ การปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ หมอยาชาวบ้าน เป็นต้น โดยจะใช้เวลารว่างหลังจากการทำอาชีพหลักคือ ทำนา ทำไร่ ทำสวน สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว เป็นการลดค่าใช้จ่ายและใช้เวลารว่างให้เกิดประโยชน์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการขายสินค้าให้กับคนในชุมชนเพื่อใช้ในครัวเรือน เช่น ตะกร้าไม้ไผ่ กระดังง์ ไซตักปลา หวดนึ่งข้าว เป็นต้น โดยผ่านการบอกเล่าปากต่อปาก ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ได้แก่ หมอผี หมอเป่ารักษาโรค หมอพรหมณ์ หมอดู เป็นต้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้จะสามารถกระทำได้เมื่อมีผู้มาร้องขอให้ช่วยเหลือเมื่อจำเป็นหรือคนในชุมชนเชื่อว่าผีเข้าสิง เป็นโรคคามทุมหรือเป็นโรคงูสวัด ซึ่งได้ทำการรักษาตามวิธีทางวิทยาศาสตร์ไม่หายจึงมารักษาด้วยวิธีไสยศาสตร์ควบคู่กัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังขาดการจัดการความรู้ที่เป็นระบบและการใช้ประโยชน์สูงสุด รูปแบบการผลิตของคนไทยในชนบทตั้งแต่เดิมที่มีการผลิตเพื่อยังชีพหรือเพื่อกินเพื่อใช้เองเท่านั้น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นยังขาดการจัดการความรู้โดยใช้มุมมองของเด็ก เยาวชน และคนในชุมชนเป็นจุดยืน

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษา แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีหลายด้านที่น่าสนใจ และมีการสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษหลายช่วงอายุคน หากค้นหาสภาพปัญหาที่และความต้องการของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แท้จริง เพื่อนำมาเป็นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ก็จะสามารถแก้ปัญหาว่างงาน ความยากจน รวมถึงปัญหาเสพติดกับเด็กและเยาวชน ส่วนประชาชนที่ไปทำงานต่างถิ่นก็เกิดสำนึกรักภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิดภูมิใจในความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่นและประกอบอาชีพอยู่ที่บ้านเกิดได้ตามความสนใจ โดยไม่จำเป็นต้องไปแสวงหางานที่อื่น และนำผลการวิจัยเสนอให้ผู้ที่ทำหน้าที่และมีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและพัฒนาอาชีพของชุมชน เพื่อประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหาค่าคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เด็ก เยาวชนและประชาชนใช้เวลารว่างให้เกิดประโยชน์ และเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมีความสมานสามัคคีสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) สำรวจสภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ
- 2) สร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ
- 3) ประเมินแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 12 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง 2) ประชาชนที่เป็นวัยทำงานมีอายุ 25 ปี ขึ้นไป จำนวน 361 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ ทำการศึกษาในช่วงเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2559

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ชุด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สำหรับใช้สัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแบบสำรวจ สำหรับใช้สำรวจประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจเพื่อเป็นเครื่องมือวิจัยและนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับกรอบการวิจัยเพื่อปรับแก้ เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น จำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารงานการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ตำแหน่งนักบริหารงานการศึกษา จำนวน 1 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาด้วยการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อหาความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของคอนบาค (Cronbachs Alpha) หาค่าความตรงแต่ละฉบับเท่ากับ 1.00 แปลว่าผ่านเกณฑ์การพิจารณา การหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ เป็นวิธีการที่ประยุกต์จากแฮมเบลตันและคณะ (บุญใจ ศิริสถิตยน์รากุล, 2547)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ และทำการวิเคราะห์เนื้อหา แปลผลการวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์และประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ค่าเฉลี่ยที่ได้จากการตอบแบบสำรวจ กำหนดค่าออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด. 2535)

6. ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

6.1 ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อมูลทั่วไปของภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า เป็นเพศชายร้อยละ 92 เพศหญิงร้อยละ 8 ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 61 ปีขึ้นไป ร้อยละ 92 อายุระหว่าง 51 - 60 ปี ร้อยละ 8 มีการศึกษาประถมศึกษาร้อยละ 50 มัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 25 และมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 25 อาชีพที่ทำในปัจจุบันทำนา/ ทำสวน/ ทำไร่ร้อยละ 50 ว่างงานร้อยละ 25 รับจ้างทั่วไปร้อยละ 17 อาชีพอิสระร้อยละ 8 รายได้ต่อปีน้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 50 มีรายได้ 10,001 - 20,000 บาท ร้อยละ 33 และมีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไปร้อยละ 17 แยกประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็นหมวดหมู่ตามความรู้ความสามารถเฉพาะด้านของแต่ละท่าน ได้ 6 ด้าน ได้แก่

1) ด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา คือ 1) นายแพง พลเสนาอายุ 88 ปี บ้านเลขที่ 138 หมู่ที่ 14 บ้านห้วยหว้า ตำบลห้วยบง อำเภอเมืองชัยภูมิ 2) นายพินิจ ศูนย์วงศ์ อายุ 63 ปี บ้านเลขที่ 161 หมู่ที่ 7 บ้านห้วยยางดำ ตำบลหนองข่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ 3) นายคำแพง ธนกิจ อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 97 หมู่ที่ 6 บ้านนาสมบูรณ์ ตำบลหนองข่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์

2) ด้านศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน คือ นายเลิศ ลีวโธสง หมู่ที่ 9 บ้านหนองบัวบาน อำเภอจัตุรัส เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ 080-7297996

3) ด้านอาหารและผักพื้นบ้าน 1) นายกาญจน์ สวงโท อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 14 บ้านหนองผักชีตำบลหนองฉิมอำเภอเนินสง่า 2) นายถาวร วงษ์ธรรม อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 231 หมู่ที่ 1 บ้านโนนสะอาด ตำบลบ้านแก่งอำเภอแก้งคร้อ

4) ด้านประติมากรรม 1) นายทองย้อมแฉ้มชัยภูมิบ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 8 บ้านศรีสำราญ ตำบลศรีสำราญ อำเภอเมืองชัยภูมิ 2) นางกองจัน จานงบุญอายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 37/1 หมู่ที่ 6 บ้านด่อน ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า เบอร์โทรศัพท์ 081-5654751

5) ด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน 1) นายเงิน จิหา อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 116 หมู่ที่ 9 บ้านหนองบัวระเหวตำบลหนองบัวระเหว อำเภอหนองบัวระเหว 2) นายเพชร จันทราคำ อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 240 หมู่ที่ 7 บ้านหนองลุมพุก ตำบลกุดชุมแสง อำเภอหนองบัวแดง

6) ด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ 1) นายทวี จารนัย อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 15 บ้านหนองอุดม ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า 2) นายสมบัติ จำรัสโชคอายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 2/3 หมู่ที่ 10 บ้านหนองหญ้าร้าง ตำบลโพธิ์ทองอำเภอเมืองชัยภูมิ

6.1.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 6 ด้าน พบว่ามีสภาพปัญหาที่แตกต่างกันสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ขาดความร่วมมือจากคนในชุมชนที่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ 3) สถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ยังไม่เหมาะสมและบ้านพักของภูมิปัญญาเอง 4) ขาดการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักอย่างสม่ำเสมอและอย่างต่อเนื่อง 5) ยังไม่มีเวทีที่เปิดโอกาสแสดงความสามารถ

เฉพาะทางให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) ขาดการสนับสนุนการตลาดและพื้นที่สาธารณะจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องการถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนอย่างจริงจัง 2) ต้องการให้มีการบรรจุความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าในหลักสูตรสถานศึกษาและสามารถนำไปจัดการเรียนการสอนที่ปฏิบัติได้จริง 3) มีความต้องการให้องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนส่งเสริมด้านการตลาด เพื่อแสดงและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ต้องการแสดงความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ให้ลูกหลานได้สืบทอดอย่างต่อเนื่อง และเพื่อนำความรู้ไปต่อยอดเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้

6.1.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน

แนวทางที่ 1 ด้านบุคคล บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทำการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้ตระหนักเห็นคุณค่าในตัวบุคคล และประโยชน์ที่คนในชุมชนจะได้รับจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เห็นประจักษ์ต่อสายตาประชาชน การจัดเวทีสัมมนาระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยกัน เป็นต้น

แนวทางที่ 2 ด้านงบประมาณ ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนเป็นค่าใช้จ่ายในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการเตรียมนำเสนอผลงาน การเตรียมอาคารสถานที่ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็นในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางที่ 3 ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ หน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ช่องทางต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

แนวทางที่ 4 ด้านสถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนมากต้องการใช้สถานที่สาธารณะ ศาลาประชาคมของหมู่บ้านเป็นจุดสาธิต ทดลองปฏิบัติ และแสดงผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนด้านความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เป็นความเชื่อส่วนบุคคลและมีความเสี่ยง สถานที่ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดความรู้ คือ บ้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง

แนวทางที่ 5 ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ขึ้นอยู่กับประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การบอกเล่า จัดฝึกอบรม ทดลองปฏิบัติ สาธิต การจัดแสดงผลงานตามสถานที่ต่างๆ ที่เหมาะสม และการจัดบันทึกไว้อย่างเป็นระบบเพื่อง่ายต่อการสืบค้นหรือการนำเสนอผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เป็นความเชื่อส่วนบุคคลวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ดีที่สุดคือ แบบตัวต่อตัว

แนวทางที่ 6 ด้านการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือและสนับสนุนการรวบรวมความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดทำบันทึกการจัดทำรูปเล่มความรู้ที่กระตุ้นความสนใจและขั้นตอนการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้าใจง่ายสำหรับทุกเพศ ทุกวัย และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

6.1.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ประเมินการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ สามารถนำมาประเมินเพื่อจัดลำดับตามความสำคัญได้ดังนี้ 1) ด้านบุคคล ควรเพิ่มศักยภาพและสร้างขวัญกำลังใจให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้สืบทอดมายาวนานมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนแต่ละชุมชน วิธีการถ่ายทอดความรู้ย่อมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของบุคคลนั้น 3) ด้านสถานที่ ควรจัดให้มีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้พื้นที่สาธารณะ เช่น ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านงบประมาณ ควรให้หน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของประชาชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สนับสนุนงบประมาณ 5) ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์ผลงานและความคืบหน้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง 6) ด้านการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรให้หน่วยงานภาครัฐ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชน ร่วมกันบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.2 ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาประชาชนในเขตจังหวัดชัยภูมิ

ข้อมูลทั่วไปของประชาชนพบว่า เป็นเพศหญิงร้อยละ 69 เพศชายร้อยละ 31 มีอายุระหว่าง 50 ปีขึ้นไปร้อยละ 38 อายุระหว่าง 31-39 ปี ร้อยละ 27 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 32 มัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 31 มัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 17 อนุปริญญา/ปวส./ปวท. ร้อยละ 8 ปริญญาตรี 6 ปริญญาโทขึ้นไปร้อยละ 5 อาชีพที่ทำในปัจจุบันทำนา/ ทำสวน/ ทำไร่ร้อยละ 38 อาชีพอิสระร้อยละ 22 วางงานร้อยละ 25 รับจ้างทั่วไปร้อยละ 17 อาชีพอิสระร้อยละ 8 มีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 48 มีรายได้ต่อปี 10,001-20,000 บาท ร้อยละ 31 และมีรายได้ต่อปี 20,001-30,000 บาท ขึ้นไปร้อยละ 11 การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการความรู้เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิผู้วิจัยได้สรุปผลโดยแบ่งตามประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในปัจจุบันและความต้องการความรู้เพื่อประกอบอาชีพของชุมชนในอนาคตดังต่อไปนี้

1) ด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการรับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดงานประเพณีท้องถิ่นมีความต้องการน้อยค่าเฉลี่ยที่ระดับ 1.99 พิธีกรรมทางพุทธศาสนาต้องการน้อยค่าเฉลี่ยที่ระดับ 1.78 พิธีกรรมความเชื่อท้องถิ่นต้องการน้อยค่าเฉลี่ยที่ระดับ 1.66 และการทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ต้องการน้อยที่สุดที่ค่าเฉลี่ย 1.35

2) ด้านด้านศิลปะ เพลงและการละเล่นพื้นบ้านพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและมีความต้องการรับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการร้องเพลงพื้นบ้านความต้องการน้อยค่าเฉลี่ย 1.68 การละเล่นกีฬาพื้นบ้านต้องการน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.62 การเล่นดนตรีพื้นบ้านต้องการน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.61และการเล่นดนตรีพื้นบ้านต้องการน้อยที่สุดค่าเฉลี่ย 1.46

3) ด้านอาหารและผักพื้นบ้านพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและมีความต้องการรับความรู้ การปลูกพืชผักสวนครัวมีความต้องการน้อยที่ค่าเฉลี่ย 2.11 การเพาะเห็ดต้องการน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.86 การเลี้ยงไก่บ้านต้องการน้อยค่าเฉลี่ย 1.81 การแปรรูปอาหารพื้นบ้านต้องการน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.77 การเลี้ยงปลาต้องการ

น้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.73 การเลี้ยงเปิดต้องการน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.60 การเลี้ยงจึงหัดต้องการระดับน้อย ที่ค่าเฉลี่ย 1.57 และการเลี้ยงกบความต้องการน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.55

4) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประดิษฐ์กรรมพบว่า สภาพปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและมีระดับความต้องการรับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การทอผ้าพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.75 การจักสานจากไม้ไผ่ต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.68 การทอเสื่อจากต้นกก/ผือ/อื่น ๆ ต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.66 การทำดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.55 และการจักสานจากก้านมะพร้าวต้องการระดับน้อยที่สุดค่าเฉลี่ย 1.46

5) ด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้านพบว่า สภาพปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและมีระดับความต้องการรับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การปลูกสมุนไพรมีความต้องการระดับปานกลางที่ค่าเฉลี่ย 2.68 และการสกัดสมุนไพรทำยาพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.87

6) ด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติพบว่า สภาพปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำปุ๋ยหมักชีวภาพมีความต้องการระดับปานกลางค่าเฉลี่ย 3.30 การปลูกพืชปลอดสารพิษความต้องการระดับน้อยค่าเฉลี่ย 2.28

6.3 แนวทางการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิที่ประชาชนต้องการ

จากการสำรวจประชาชนที่อาศัยในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 361 คน แยกเป็นประเด็นได้ดังนี้ 1) ด้านบุคคล ประชาชนต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่แต่ละด้านให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เมื่อมีเวลาว่างก็จะทำอาชีพเสริมจากความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ด้านงบประมาณ ประชาชนมีความต้องการให้หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ เพราะทราบปัญหาและเข้าใจความต้องการในชุมชนมากที่สุด 3) ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ หน่วยงานรัฐควรส่งเสริมพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง เช่น จัดพิมพ์คู่มือความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กระชับอ่านแล้วเข้าใจง่าย จัดเก็บทางอินเทอร์เน็ตหรือจัดทำเว็บไซต์ 4) ด้านสถานที่ ประชาชนต้องการให้มีการถ่ายทอดความรู้โดยใช้พื้นที่สาธารณะมากกว่าบ้านพักอาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ประจำตำบล ศาลาประชาคมประจำหมู่บ้าน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ฯลฯ เพื่อความสะดวกทั้งประชาชนที่สนใจและภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง 5) ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายตามประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว เช่น การบอกเล่า การจัดฝึกอบรม การทดลองปฏิบัติ การสาธิต ส่วนการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สนใจที่เป็นหมู่คณะคือ การจัดแสดงผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดบันทึกไว้อย่างเป็นระบบเพื่อง่ายต่อการสืบค้น สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อส่วนบุคคล วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ดีที่สุดคือ แบบตัวต่อตัว 6) ด้านการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนต้องการให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนร่วมกันบริหารจัดการความรู้ เช่น โดยนำมาจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบและแยกเป็นหมวดหมู่ เช่น เอกสาร แผ่นพับ วารสาร หนังสือการ์ตูน หนังสือเรียน แผ่นซีดี ละครสั้น เป็นต้น

7. การอภิปรายผล

การอภิปรายผลจากการศึกษาเรื่อง แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

7.1 สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น แยกเป็น

1) สภาพปัญหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ เป็นเพศชายร้อยละ 92 มีอายุระหว่าง 61 ปี ขึ้นไปร้อยละ 92 ซึ่งเป็นผู้สูงอายุหรือผู้สูงวัย มีการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 50 อาชีพหลักในปัจจุบัน ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ร้อยละ 50 และมีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 50 การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหมด 12 คน แต่ละคนมีผลงานมีปัญหาในการถ่ายทอดความรู้สรุปได้ดังนี้ 1) ขาดความร่วมมือในชุมชน 2) ขาดงบประมาณ 3) สถานที่ไม่เหมาะสม 4) ขาดการประชาสัมพันธ์ 5) ไม่มีเวทีแสดงความสามารถ 6) ขาดการสนับสนุนการตลาดและพื้นที่จำหน่ายสินค้ามีความสอดคล้องกับแนวคิดของ (อภิชาติ ใจอารีย์, 2555) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์ จะเห็นได้ว่าวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้น เกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยอาศัย ภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ การปรับตัว และการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต จนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและสังคมที่อาศัยอยู่

2) ความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ ต้องการถ่ายทอดความรู้อย่างจริงจังให้บรรจุความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าในหลักสูตรของสถานศึกษาและนำไปปฏิบัติจริง มีความสอดคล้องกับ (อนุก นาคะบุตร, 2536) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นคือ มีความรู้และภูมิปัญญาที่เอื้ออำนวยชี้นำ และเป็นทางเลือกที่เหมาะสมต่อสภาวะท้องถิ่นและเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ากระทบ การสืบสานอย่างต่อเนื่องโดยสมาชิกของชุมชน เรียนรู้ผ่านประเพณี พิธีกรรม ตัวบุคคล และการปฏิบัติซ้ำ ซึ่งมีบทบาทพัฒนาการพิทักษ์ปกป้องชุมชนและขยายแนวร่วมในการพัฒนาชุมชน

7.2 การสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

สรุปเป็นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

1) ด้านบุคคล ได้แก่ การสร้างขวัญกำลังใจและพัฒนาศักยภาพให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยจัดกิจกรรม ได้แก่ 1) การจัดเวทีสัมมนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเด็ก เยาวชน และประชาชน 2) จัดฝึกอบรม สาธิต และการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้และการถ่ายทอดความรู้ 3) การมอบรางวัลให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นสอดคล้องกับการศึกษาของ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536) ได้กล่าวว่า ความรู้และระบบความรู้การสั่งสมความรู้ของภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมและการกระจายความรู้ การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างสรรค์การปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับ

ที่แต่ถูกปรับเปลี่ยนตลอดมา โดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง ซึ่งเรายังขาดการศึกษาว่าชาวบ้านปรับเปลี่ยนความรู้และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างไร

2) ด้านงบประมาณ ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้มีความสำคัญมาก ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของประชาชน สอดคล้องตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2542) ได้กำหนดให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตนเอง (6 การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ 9) การจัดการศึกษา 11) การบำรุง รักษา ศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และเป็นภารกิจและหน้าที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องดำเนินการ

3) ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ คือ 1) ด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา วิธีที่เหมาะสมคือ การถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว 2) ด้านศิลปะ เพลงและการละเล่นพื้นบ้าน 3) ด้านอาหารและผักพื้นบ้าน 4) ด้านประดิษฐ์กรรม 5) ด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน และ 6) ด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมคือ การสาธิต การฝึกทดลองปฏิบัติจริง และทำเป็นตำราการเรียนรู้ การสอน เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2540) ได้กล่าวว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่นิยมใช้กันอยู่ทุกภูมิภาค ได้แก่ การบอกเล่า บรรยายด้วยวาจา การสาธิต การปฏิบัติจริง วิธีการถ่ายทอดโดยให้เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง วิธีถ่ายทอดโดยจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้ วิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อ วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์

4) ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ รัฐควรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมถ่ายทอดความรู้เป็นรูปธรรม เช่น จัดพิมพ์คู่มือความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กระชับอ่านแล้วเข้าใจง่าย จัดเก็บข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต หรือจัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ (สามารถ จันทรสุรีย์, 2534) กล่าวว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาในอดีตแบ่งได้ 2 รูปแบบคือ ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กับเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในอดีตได้จารึกหรือเขียนไว้ในใบลานหรือสมุดข่อยที่ชาวบ้านเรียกว่า บุตดา บุตขาว ปัจจุบันมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านสื่อมวลชนทุกสาขาเช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และอื่นๆ

5) ด้านสถานที่ ควรจัดให้มีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้พื้นที่สาธารณะ เช่น ศาลาประชาคมหมู่บ้าน หรือจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดเวลาเช่น วันจันทร์-วันศุกร์ เปิดเวลา 08.30 น. ปิดเวลา 16.30 น. สอดคล้องกับการศึกษาของศูนย์วิจัย (วิทยาลัยอินเทอร์เน็ตเทศบาล, 2556) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ควรส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม รวมถึงการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการนำวิถีชีวิตของชุมชนอาชีพของชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อสืบสานวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนการถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชน

6) ด้านการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น รัฐและประชาชนร่วมกันบริหารจัดการความรู้ เช่น การรวบรวมความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การเรียนรู้เข้าใจง่ายสะดวกต่อการเรียนรู้สำหรับทุกเพศทุกวัย ต่อยอดความรู้โดยจัดทำเป็นหลักสูตรชุมชน มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์, 2537) กล่าวถึง วิธีชีวิตแบบดั้งเดิมเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะ

ของสังคมเป็นสิ่งที่มีความหมาย และคุณค่าต่อการดำรงอยู่ร่วมกันที่จะช่วยให้สมาชิกในชุมชนหมู่บ้านดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ช่วยสร้างสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม และเป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นการกำหนดท่าทีในการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้าน

7.3 ประเมินแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

สามารถประเมินแนวทางทั้ง 6 แนวทาง ได้ดังนี้

1) ด้านบุคคล เป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีการพัฒนาผลงานตนเองให้มีความโดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล เพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความสนใจในการถ่ายทอดความรู้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ (นันทสาร สีสลับ, 2542) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยคือ ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์เกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาให้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

2) ด้านงบประมาณ ให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สนับสนุนงบประมาณในการถ่ายทอดความรู้เพราะใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ (ขวัญมณเฑียร ศรีสุข, 2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาหัตถกรรมในครัวเรือนชนบทสู่ระบบการค้าเชิงพาณิชย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า ควรมีแหล่งเงินทุนเพื่อการผลิต และส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มในการจำหน่ายสินค้า โดยมีภาครัฐและภาคเอกชนสนับสนุน

3) ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา และพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ควรถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว เพราะเป็นความเชื่อส่วนบุคคล ส่วนภูมิปัญญาด้านอื่นๆ ถ่ายทอดความรู้ได้หลากหลายวิธี สอดคล้องกับการศึกษาของ (สุมาลี สังข์ศรี, 2550) ได้กล่าวว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่นิยมใช้กันอยู่ทุกภูมิภาค ได้แก่ บอกเล่า บรรยาย การสาธิต การปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง จัดแหล่งเรียนรู้ ใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อและโดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์

4) ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์สื่อควรกระชับเรียนรู้ได้ง่ายมีหลายช่องทางในการเผยแพร่ความรู้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกสถานที่ตลอดเวลา สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 มาตรา 16 กำหนดให้หน่วยงานราชการมีหน้าที่ 5) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 6) ส่งเสริมให้รู้คุณค่าและมีการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

5) ด้านสถานที่ควรใช้พื้นที่สาธารณะในการถ่ายทอดความรู้ หรือจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ทั้งผู้ให้และผู้รับส่วนด้านความเชื่อ ศาสนา และ พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ สถานที่ควรเป็นบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของศูนย์วิจัย (วิทยาลัยอินเตอร์เทคโนโลยี, 2556) กล่าวว่า ควรส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มรวมถึงการพัฒนาหมู่บ้าน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการนำวิถีชีวิตของชุมชนอาชีพของชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อสืบสานวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนการถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชน

6) ด้านการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้หน่วยงานรัฐและประชาชนร่วมกันบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การรวบรวมความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนตนเองและชุมชนใกล้เคียง จัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อการศึกษาเรียนรู้ที่เข้าใจง่ายสำหรับทุกเพศ ทุกวัย การต่อยอดความรู้โดยจัดทำเป็นหลักสูตรชุมชน มีความสอดคล้องคลึงกับการศึกษา ของ (กนกพร ฉิมพลี, 2555) กล่าวว่า การบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเงื่อนไขที่สำคัญ คือ ความรู้ด้านการจัดการความรู้ วัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำ โครงสร้างพื้นฐาน ที่สำคัญคือ “การพึ่งตนเอง” ของวิสาหกิจชุมชน มีการพึ่งพากันเองภายในกลุ่มได้อย่างเหมาะสม การมีผู้นำที่เข้มแข็งมีความสามัคคี การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต

8. ข้อเสนอแนะ

- 1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาอาชีพของท้องถิ่น สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้มีการถ่ายทอดความรู้ส่งเสริมการประกอบอาชีพในชุมชนได้
- 2) ควรศึกษาเปรียบเทียบภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละด้านและประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

9. บรรณานุกรม

- กนกพร ฉิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา.
- ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข. (2542). การศึกษาเพื่อพัฒนาหัตถกรรมในครัวเรือนชนบทสู่ระบบการค้าเชิงพาณิชย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- นันทสาร สีสลับ. (2542). แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร, *ทิศทางไทย*. 2(3), 5 ; สิงหาคม. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564.*
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกทางวัฒนธรรม. (2559). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 133 ตอนที่ 19 ก 1 มีนาคม 2559.
- ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. (2537). การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการศึกษานอกระบบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ศูนย์วิจัยวิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง. (2556). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผา. บ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง.*
- สามารถ จันทรสุริย์. (2534). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นคืออะไร อย่างไร. ในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : ศุภสกลาตพริ้ว.*

- สุมาลี สังข์ศรี. (2550). ภูมิปัญญาไทยและสังคมแห่งการเรียนรู้, วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, 2(3), 99-100.
- อภิชาติ ใจอารีย์. (2555). ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรและสิ่งแวดล้อม. นครปฐม : ภาควิชาการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อนง นาเคบุตร. (2536). ข่าวสารข้อมูลกับความยั่งยืนของการพัฒนา : ในคนกับดิน น้ำ ป่า จุดเปลี่ยน
แห่งความคิด. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญา 4 ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.